

VICTOR CIRIMPEI

Institutul de Filologie
(Chișinău)**FRAGMENTE DE TEZAU AL MENTALITĂȚII ȘI
INTELIGENȚEI POPULARE (III)****Abstract**

This third study, accompanied by ethno-folkloric materials, is entitled „Fragments from the treasury of popular mentality and intelligence”, continues a work published in „The Journal of Linguistics and Literary Science”, 2009, no. 3-4 (there are also displayed the principles of publishing this treasury there) and „Philologia”, 2010, no. 5-6. The present groupage of *Fragments* is dedicated to historical memories of the people, ethnographic descriptions, anonymous artistic creations collected throughout the area during 1959-1961.

Prima probă de asemenea materiale etnofolclorice a văzut lumina tiparului în „Revista de lingvistică și știință literară”, 2009, nr. 3-4 (acolo sînt expuse și principiile editării acestui tezaur), al doilea eșantion similar – în publicația academică „Philologia”, 2010, nr. 5-6; pentru prezentul grupaj de *Fragmente* am ales materiale-proză (amintiri istorice, descrieri etnografice, creații artistice).

Notă preventivă: La redactarea prezentului studiu, în afară de dialectismele inerente vorbirii orale, am respectat normele ortografice ale limbii române conform convingerii unor lingviști de talie mondială, dar și a noastră, cu *Argumente anti „î” din „a” și „sunt”*, publicată în RLȘL (Chișinău), 2009, nr. 1-2, p. 46-52.

1961, 21 iunie, s. Mărculești, r-nul Florești, RSS Moldovenească, de la Zăru Vasile Andrei, 78 de ani; o legendă și o amintire din trecutul unor sate:

[Oamenii urieși]

Și oaminî o și fost șî urueșî* șiîa?...

Nu știu,-î drept ori îî povesti, da sî spuni din bătrîni, cî urueșî luau... – vedz mojlilili estea [movili naturale mari din apropierea satului]? – li luau în poalî! Cîti șăsă boi luau în poalî!

Tăti mojlilili di pi aiși, sî spuni, cî di urueș îs făcuti. Iaca o mașîmî chiar, șî cît trebî sî lucredzî ca sî faci o mojlîî?!...

Mărculești și Florești

Sî spuni din bătrîni cî Mărculești îs mai vechi dicît Florești. Da iaca Florești s-o făcut ca tîrg – mari, întins; da Mărculești n-o mai adăujit.

1960, 2 februarie, s. Drăgănești, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Gangea Maria Maxim, 73 de ani; amintire din trecutul satelor:

De-a cui moște țineu Drăgănești

În moștea lu' Pavîl Aganóvici [Oganovici] întra Drăgănești, Bilicenî, Ochiu Alb, Ocnița... (Ș-am și uitat mai cari...) În șapți locuri ține [boierul acela].

1960, 3 februarie, s. Drăgănești, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Cirimpei Alexandru Alexei, 48 de ani; și Urecheanu Ion Agache, vreo 40 de ani; informație etnofolclorică:

[Din istoria Drăgăneștilor]

Înainti vremi satu Drăgănești, cu moștea lui, era în stăpînirea unei turcoaice; mai pi urmî – a boierilor din jița Oganóvici: Petrun'ea Oganovici („Hulubaș”), apî unu Pavalăș (nepotu lui Petrun'ea), apî Olea și Costea, ș-apî Mihail. Cînd stăpîneau fișiorî lui Mihail Oganovici, o fost *reforma agrarî*, le-o lasat numai cîtî o sutî di hictarî (asta de-amî cu românî [după 1918]).

Oganovicii erau di la Mîndîc (în raionu Tîrnova amu [mai pe urmă – în raionul Drochia]).

Kolhoz în Drăgănești s-o făcut nu di mult – în padză și opt s-o-nființat și-n padză și nouî l-o terminat (i-o colectivizat pi tăț). La-nșeput kolhozu sî numé „Adinațîtîi s'ezd Vă-Lă-Kă-Să-M” [„Congresul XI al Komsomolului”]. Oaminî dzîșeu „Văleu, Cățaua”. În cindză și șapți, primavara, s-o unit cu kolhozu „Kirov” [numele unui politician sovietic] (Sacarovca și Chirilenî) și s-o numit „Drújba” [„Prietenie”], da-n decembrie o miî nouî sutî șindză și nouî o-ntrat în „Drujba” și „Drumu leninist” (Cotijăni ș-Alixăuca)...

1960, 4 februarie, s. Drăgănești, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Enache Toadre Gheorghe, 91 de ani; amintire din trecutul unui sat:

[Din istoria bisericii de la Drăgănești]

Bisărică as' di chiatrî [actuala biserică] ari la vro opdzăși di ani. Poati chiar opdzăși nu, da șap'dză și șăsî ari!

Carau oaminî cu carîli chiatrî di la Solonêț [carieră la vreo 20 km spre est], cu carîli cu boi. (Ehe, și boi erau pe-atunși!)

Ș-apî, țin minti, cî și eu mă suém pi șchelî* cu bolohanu [bolovanul] di chiatrî-n brațî.

Era greu di rîdicat o bisăricî. (Parcî era mașînărit di-aista ca amu?!...)

Da undi-i pristolul* [actualul altar], pîn la aista [mai înainte] o fost bisăricî – di lemn! (Ș-ap-o ars.)

Da di greu, apî greu s-o făcut. De-amu la un timp nu era cu și fași [n-ajungeau bani]. Ș-apî unu, Búric, o terminat-o – lua o dimirliț* (un pud) di pîni [grfu] vamî.

1960, 28 mai, s. Durlești, r-nul Strășeni, RSS Moldovenească, de la Miron Leon Gheorghe, 56 de ani; amintire din trecutul unor conducători de țări:

Stalin și Hitler

Pin triiză' și nouă Stalin ave la șăizăși di ani. Și s-o-nțales cu Ghermania [Germania] ca dzăși ani sî nu și război.

Da Hitler, mai șmecher, o vinit pisti ruș pi niprins di vesti.

1960, 6 februarie, s. Drăgănești, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Bînzari Pașa Ion, 57 de ani; 15 practici magice:

[În care parte geografică va fi perechea căsătorită]

După și s-o țăsut, fetili di măritat sî-ncalecî pi ițari* sau rostari* și esî afarî chiuind. Ș-ascultî: di undi s-aud cînî bătînd [hămăind], încolô s-or mărita!

Mai rar, da fășeu lucru ista și băeți.

[Încotro se va mărita]

În sara di-Andrii fetili di măritat azvîrl afarî, din pragu casî, cît pot di tari, o șibotî. Ș-apî sî uitî: în cari parti-i chicî botu, în partea șeia a s-sî măriti.

[Aflarea ursitului]

Di pi urdzala din stativi, fetili, cu ochii închiș apucî vo cîtiva șirî, dischid ochî și li numări – dacî-s cu părechî, leagî o părechî, c-o ațșoarî.

Dupa și s-o mîntuit țăsutu, fata sî-nșinji cu-așei părechî di șiri și, pi noapti, sî culcî pintru ca sa-l jisădzî pi-așel la cari sî gîndești. Dacî-l jisadzî, sî bucurî.

[Încuierea căinii cu apă]

În sara di-Andrii fata di măritat împle-o canî cu apă ni-nșepuți, o puni-ntr-on loc, unde-o-ncuie, da cheia lăcăți ș-o puni sub cap, cînd sî culcî, pintru ca sî jisădzî cî-i vini ursîtu și șeri apă.

[Cuțitul care arată ursitul]

Di-Andrii fetili înșibg un cuțî în răchitî ș-a triia sarî îl eu și-l pun sub pernî ca să-ș afli pin somn ursîtu.

[Chipul ursitului]

Estî obișei ca di Andrii fetili di măritat, cu lumînări aprinsî, mărg la fîntînî, undi sî uitî în jios și strîgî:

Cari n'i-i ursîtu
di la Dumnedzău-sfîntu,
sî n'i-s-arăti!

Ș-apî unora li s-aratăi...

[Vorbe prevestitoare]

În sara di-Andrii fetili di măritat sî duc pi nesîmțiti, cîti una, lîngî fereastrî la o casî ș-ascultî și sî grăești-n casa șeia. Și stă fata acolo pîn audi pi cariva din casî cî strîgî: ori „Șădz!...”, ori „Du-ti!...”. Și-audi mai întîi, așiala-i norocu ii – dac-audi mai întîi *șădz*, a sî mai șadî nimăritatî, da dacî audi *eș*, or *du-ti*, ar s-sî măriti.

[Rostul balabuștelor]

Obișei di-Andrii. Fetili di măritat fac balabuști*: li fac din cîti-o mînî di fainî furatî și tărîți, c-oleacî di sari: Apî di muet aluatu aduc di la trii fîntîni.

Li-o făcut, li-o copt – li scot afarî, dinaintea casî și cheamî cînili sî li mînînși; pe-a cui balabușcî o mînîncî, așeea ar s-sî măriti.

[Prezicerea porcului]

La Andrii, fetili cari vrau sî știi pisti cîți ani au s-sî măriti, sî duc la locu undi-i ținut porcu și c-o văruguți îl zgîndăresc [zgîrie] ori îl pălesc ușurel pi schinari și-i dzic: „Hudeo la anu!”. Dacî porcu tași, iar i-ating o văruguți, cu „Hudeo la doi!”..., „Hudeo la trii!”... Și tot așa pîn jemi-oleacî porcu – dup-atîța ani ar s-sî măriti fata.

[Cum îi oaia, așa-i și norocul fetei]

La Andrii fetili di măritat sî duc la ocolu oilor. Cu ochi-nchiș, la nimerealî, fata apucî di lînî o oaî șî-i leagî o ațî roșî; numai dup-așeea fata dischidi ochî ca sî-ș vadî norocu: ș-ap cum îi oaia (tînărî, bătrînî, mîndrî, urîtî și-n cîti și mai cîti alti feluri), așa noroc a sî aibî fata în viațî cu omu.

[Înțelesul unor lucruri din casî]

Cum aflî fata și felî di om a sî aibî?

Di-Andrii una măritatî, o babî..., ascundi șăpti lucruri sub șăpti străchini cu gura-n jios; ascundi oglindî, cheptini, sîrnișî [chibrite], criion, stopcî*, farfiși, merjelî.

Fata, cu ochi-nchiș, rîdicî strachina și vedi și lucru-o fost sub dînsa. Sî mai fași-o datî și-nc-o datî – pân în trii ori.

Lucrurî șeale-nsamni-așă: oglinda – om frumos, cheptinili – om păduchios, sîrnișili – fumători, criionu – învațat, stopca – bețîv, farfișili – croitor, merjelili – lăcrin'î (ar s-o batî).

[Prețul usturoiului în seara Sfîntului Andrei]

Di-Andrii fetili poartî cu mari grijî cîte-o gășulii di usturoi – nu cumva sî-i furî flăcăi la vo fatî usturoiu, c-apui Nicuratu îi cîrnești o mînî, ori un chișior (Doamni, ferești!).

[Noaptea-n pod cu usturoi, oglindă și lumînare]

Di-Andrii, noaptea, fetili di măritat sî sui-n pod, c-o lumînari, oglindî și usturoi. Sî uit-în oglindî și dzîc așa:

Cari-i ursîtu
di la Dumnezău-sfîntu –
sî s-arăti-n oglindî!

[Noaptea-n pielea goală]

În noaptea di-Andrii feti di măritat sî dezbracî di haini la un colț di casî ș-aleargî di trii ori cu chelea împrejiuru casî. Dac-on flăcău aflî di vraja asta și e, pi-ascuns, hainili, însamni c-așeala-i ursîtu feti.

[Furatul porților]

Estî obișei ca în noaptea di-Andrii să sî furi porțili di la ogrădz cu fatî mari.

Li scot niști flăcăi și li duc undeava, mai diparti di ograda feti!

Ș-ap adăudza li gășasc oamini și li-aduc la loc.

1960, 7 februarie, s. Drăgănești, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Cîrîmpei Elizaveta Petru, 46 de ani; 2 practici magice:

[Ca să se țese ușor]

Cînd se-nvălește* urzala, din șinși în șinși coț* se pune cîte o pană la sulu din urmă, ca sî margî țăsătura ca pana di ușor.

[Pentru a visa ursitul]

Cînd mîntuî di țăsut, fata di măritat e o păreche di șire di urdzalî, o leagî la brîu ori o pune sub cap, ca sî-ș jisădzî ursîtu.

1960, 6 februarie, s. Drăgănești, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Cîrîmpei Vighenea Alexandru, 79 de ani; nușțiale – 9 obiceiuri, o credință și un proverb:

Cercatu

Băetu di-nsurat ari pus ochiu pi-o fati și nu știî: or vre ori nu părinți feti s-o dăi dupa dînsu.

Mai întîi trimeti pi șineava șercători, într-o jioi sara, ori sîmbăta.

[Credință despre rostul zilelor pentru cercat la părinții miresei]

Sî trimăt șercători jioi sara ori sîmbăta, pintrucî sîmbăta și jioia îs dzili di frupt (marța nu-i ghini, cî...)

[Proverbul marței]

Marța-i
de-a hoarța –

s-amînî, sî strîcî și cîti și mai cîti.

Sî poati și duminica, da cam pi-ascuns (nu trebuî sî afli lumea).

Șercători dzic, părinților feti: „Am vinit sî videm dacî vă-ț puté învoi sî fașit o casî nouî pintru (numili feti) n’iavoastri cu băetu lu (cutari). Dacî nu vă-ț învoi, nu bănuit, da sî nu mai știî nimi c-am fost pi-aiși”.

Dacî părinți feti socot c-ar puté sî sî-neuscrescî, sî-nțăleg pi cînd sî viî peștîori; dacî nu, spun cî „nu” – și nu mai vin a’ șilora (a băetulu) cu peștu (cî s-ar fași di rușîni).

Peștu

Într-o jioi sara, ori sîmbăta, ori duminica, vin la părinți feti peștîori. Unu-i starosti (poati și unu din așii cari-o fost cu-nșearcatu).

Dac-o fost înțălejiri cu șercători, sînt așteptaț. Sî gătesc oliacî – jin și șiava di mîncarî. Esti di fașit și fata.

Șî starostili dzîși: „Am vinit sî videm dacî vî-ț puté învoi sî fașit o casî nouî pintru (numili feti) n’iavoastri cu (numili băetulu) a’ lu (cutari)”.

Părinți sî-nvoesc și sî-nțăleg cu starostili pintru *dzîua răspunsulu* ș-apî stau la masî oliacî, ușurel.

Răspunsu

La *Răspuns* vin părinți feti la părinți băetulu, cu starostili: Grăesc dispri cari și și dă copchilulu, sî mai țirguesc. Dacî nu sî-nțăleg, sî strîcî tăt (da mai rar sî-nțîmplî di-astea).

Tot amu sî-nțăleg cînd sî șiî nunta.

Logodna

Dupa *Răspuns*, dacî s-o-nțăles, tot atunși fac și *Logodna* (îs gătiț di-așă șiava).

Pun pi mas’ o farfurii cu grîu, în cari-s ascunsî douî ineli – di n’iri și di n’ireasî. Băetu și fata îș catî inelu pin grîu’ șiala

Părinți băetulu (așa iara oghișei) da feti o-mbroboditoari, tufli, jîal*, șerșei, șiboțali (amu sî dă numa rochiî di matasî). Părinți feti da băetulu o sutî di carboavi* (înainte) și di cămeșî (materii).

[Cămașa mirelui]

Fata di măritat (părinți ii) ave di dat băetulu materii pintru *cămeșa di n’iri*.

Adușeu croitoreasa, cari lua măsura și croe cămeșa. Da cîn sî taî din material, dzîșé cî „Nu taî farfișilî!” – i sî da o garafi di jin ș-apî *tăé*. (Amu îi dă o bîcăț di materii ș-on prosp, croitoresî.)

[Legarea cu prosoape]

Nunta-nșepi la casa n'iresî.

Oamini nunulu, cu n'irli, nu eu din masî pîn și nu sî taî jămnea*. Douî fimei din partea n'iresî dau starostilu o jămnî ș-on cuțit ca s-o taî și sî-nșiapî lumea a lua din masî, da starostili n-o taî păn și nu-l leagî cu prosop... Ș-ap-îi leagî pi tăț cari trebî, și di cumnat, și di moș...

[Stricarea garafei și a paharului din care s-a băut la mireasă]

Cînd sî pornesc nuntașî di la casa n'iresî, s-o ducî la n'irî, cu dzăstrea, cu nunii; strîcî di roata căruțî garafa cu jin (cît o mai ramas) și paharu din cari s-o băut.

[Rînduiala veche a obiceiurilor]

Înainti sî fășe tăfî rînduiala în cutari dzîli, nu sî boță ca amu tăt într-o dzî.

Vineri, cari ave sî șii n'ireasî, după-nțălejirea di la pețit și logodit, trimetê *poclon* la nun o cămeșî (pi-o drușcî trimetê).

Sîmbătfî s-adușê, pintru n'ireasî, *pocloani* di la nun – colac mari-mpletit și garafî cu jin.

După conocării, sîmbătfî, *vornișet** di la n'irî și di la n'ireasî schimbau gărăfili cu jin și colașî.

O *drușcî** de-a n'iresî leaga cîte-o batistî la caî vornîșeilor n'irilu. Nînașă rupé colacu n'iresî și-l împărță la nuntaș.

Duminicî sî cununa la bisăricî, frumos.

Luni – legătoarea (leagî n'ireasa di nevastî, e-i de-amu *tînăra*). Fimeili aduc și dărui tinerii străchini, ulșioari pintru lapti, marcoteț*, budăeș*, rădzătoarî, șiaunel; multi di tăti cîti-s di folos la casî.

[Furatul miresei]

Iaca, de-o vorbî, esti-nțălejiri di nuntî, sî gătesc di nuntî ș-a băetulu, ș-a feti păriņț. Da-n timpu ista alt flăcău, pi-ascuns, îi spuni feti cî și el o iubești și-i gata s-o furi, dacî e vre sî să măriti dupa dînsu.

Șî dacî feti-i plași di-aista mai tari, e spuni păriņților ii. Păriņțî, dac-o-nțăleg, o sfătui sî fugî, da sî nu sî ducî singurî la flăcău acasî – sî șii în doi cu flăcău'.

Cînd sî furî n'ireasa nu-i pacat, pățasc rușînea pețitorî.

1960, 3 februarie, s. Drăgănești, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Banaru Timofte S., 57 de ani; și Cirimpei Elizaveta Petru, 46 de ani; funerare – 33 de obiceiuri, 3 credințe și 4 ziceri-expresii:

Scrîșnirea dinților

Cîn bólnavu scrîșnești dințî – ori cî doarmi, ori cî-i treaz – , însamnî cî Moartea îi dă (i-ntindi) *paharu*.

[A-ntinde cuiva paharul]

Moartea i-ntindi *paharu* [îi sugerează că e timpul să moară].

[A bea paharul Morții]

Be *paharu* Morțî sî zîci cînd bólnavu scrîșnești din dinț (ori pin somn, ori ș-așă).

Jisădz cî ț-o cădzut dințî

Dacî jisădz cî ț-o cădzut dințî, îț mor din niamurî.

[Lumina din clipa morții]

Cînd s-așteaptî ca omu sî moarî, așîi cari-s lîngî dînsu îi aprind o lumînari ori cîndila, cîț încî-i jiu, ca sî nu moarî fărî lun'inî; sî vadî pi undi ari di mărș în altî lumi.

[Închiderea ochilor celui mort]

Omu moari, da ochi-i rămîn oliacî dischiș. Cari-s lîngî dînsu, trebî sî-i apesi pleopapili-n jios șî chiar sî puî cîti-on ban pisti dînsîlî, să sî țînî ochi-nchiș.

[Astuparea oglinzilor]

În casa undi esti mort, s-astupî oglinzîli, s-ascund. Nimi nu sî dreji la oglinđî în casa cu mort; la tăț li-i scîrbî, îs mîhniț.

[Anunțare despre mort în sat]

Cum numa o murit șineava, din casa cu mort sî duși un om la bisăricî sî dăi di știrî. Unu di-acolo (palamarî*, clopotarî – carî esti) sunî a mort cu clopotu mai mic: dzîng-dzîng, dzîng-dzîng, dzîng-dzîng.

[Prezența la mort a obiectelor de cult de la biserică]

Cînd o dat di știrî la bisăricî dispri mort, sî eu di-acolo un sfeșnic*, un fanarî* cu candilî, un steag ș-o cruși, șî li-aduc la casa cu mort. Steagu, crușea șî fanarîu li leagî cu cîte-on șărvăt alb șî le-așaz-afarî lîngî ușa di-ntrari în casî; sfeșnicu – tot îl leagî c-un prosp, da-l țîn în casî, cu lumînări aprinsî, aproape di capu mortulu.

[Spălarea și îmbrăcarea mortului]

Doi-trii oamini din mahalî – barbaț la mortu-barbat șî fimeî la mortu-fimeî, spalî mortu cu apî caldî șî-l îmbracî, îl încalfî în curat. Așîi cari-o spatat sînt răsplătiț cu prosop, cu haini. C-un bint îi leagî capu, ca să nu i să dischidî gura, mortulu.

[Cum arată capul mortului]

Dacî mortu-i barbat, îi cu capu gol (cușmî ori pălărîi aproape nouî dacî i-o ramas, i-o pun lîngî cap șî sî dă di pomanî înainti di-ngroparî), dacî-i fimeî, o-mbrobod cu șalincî șî batistî albî pi didisubt.

[Luarea în seamă a mortului-fată mare și a mortului-flăcău]

Dac-o murit fatî mari, o gătesc ca pe-o n'ireasî, cu ghirlant* șî coroaî, cu inel pi dejit. Pi băețî șî fetili cu cari-o prietenit, îi însamnî ca vornîșei* șî druști* cu bîsmăli șî bucheti.

Dacî mortu-i flăcău, îi pun buchet mari, ca di n'irî, pi prietiniî lui îi însamnî ca vornîșei șî druști.

[Unde și cum este așezat mortul]

Pi mort, la-nșeput, l-așadzî în casa șei mari – ori jios, ori pi-o masî, pi-o laițî, pi-on pat; cu capu-nsprî icoanî șî chișioarili-nsprî ișîrî, însprî ușî. Îi pun o iconițî pi chept.

Mai pi urmî, cînd îi gata săcriu, îl pun în săcriu tot în așa felî; mînili mortulu – una pisti alta, cu lumînarî în mînî și c-o batistî în care-i legat un ban. L-acopăr, mortu, c-o pîndzî albî.

[Ce lucruri trebuie să fie în odaia unde-i mortul]

Pe-o masî, aproape di mort – o strachinî cu grîu ori cu făinî di grîu, pisti cari pot puni șeava bani așii cari vin sî vadî mortu; o garafî cu jin roșu, douî-trii păhăreli, o fructovnițî* cu turtișoari și bumboani (o rudî de-a mortulu dă „di suflitu” șelui mort cîte-on păhărel di jin oamenilor cari vin sî vadî mortu și-i îndeamnî sî eî din fructovnițî cîti șiava „di pus în gurî”). Cătri păreș sînt scauni pintru-așii cari șad oliacă la mort.

[Ce fac acei care vin să vadă mortul]

Așii cari vin sî vadî mortu, cînd întrî-n casî nu dzîc „buna sara..., dimineața..., dzîua”, nu dau mîna cu nimi; nișî cînd esî din casî nu dzîc n’icî.

Unii îl bocesc pe cel mort, își-amintesc în glas di uneli facti și vorbi de-ale lui.

Șelor cari-au șădzut oliacî li sî mai dă păhărel di jin, turticî, bumboanî.

Groparî

Dintri barbaț mai în puteri sînt aleș groparî, șăsî pintru copchil și opt pintru om marî. Unu-i mai mari pi dînșî. Lucreadzî cu hîrlețî și lopeț.

Esti om di la bisăricî ori di la casa țințirumul, cari aratî undi-anumi trebî sapatî groapa.

La sapatu grochi sî lucreadzî trii dzîli, chiar dac-o fac aproape tătî din prima dzî.

Așii cu mortu au grijî ca groparî sî aibî mîncari și jin.

Groparî duc săcriu cu mortu și capacu săcriiului, astupî groapa, pun crușea mormîntulu.

Priveghîu

În douî noptî înainti di dzîua-ngropării s-adunî lumî la priveghî, tineret mai mult. Stau cu mortu, cî nu-i ghini sî-l laș sîngur.

Șinstesc, șuguesc, sî jioacî-n anumiti jiocuri, de-ali priveghiulu.

Scosu mortulu din casî

A triia dzî dupa și-o murit (om, fimeî, copchil) îi dzîua-ngropării.

Vin di la bisăricî la casa omulu popa, dascălu, cîntărețî. Sî fașî *prohodu** mortulu.

Săcriu cu mortu îl scot afarî groparî, cu chișioarili-nainti, înspri poartî. Rudili mortulu plîng și boșesc di-asupra săcriiului așadzat în ogradî, înaintea casî.

În preajma săcriiului sînt așadzati pi țoluri și mesî toati pomenili, cari, cîti una, sînt dati „di suflitu” șelui mort anumitor oamini, cari, prin’ind pomana, dzîc: „Badaprostî”.

[Primul așternut al mortului pe ceea lume]

Pintri primilî pomenî sî dă unui om lășerîu (sau o țolincî nouî) ș-o pernî. Aista-i „primu așternut a’ mortului pi șeîa lumî”. Pi lășerî (ori țolincî) i-așternut un șărvăt ori o bîcatî di pîndzî pi cari-i pusî o farfurî cu gălușî aburindz, șerbînt.

Masa cu scaunî

Cuiva dintri neamuri mai de-aproapi (unui nepot, de-o vorbî) i sî dă di pomanî o masî, cu fațî di masî pi dînșu, și douî scaunî.

[Pomene cu mâncare caldă, colaci și vase din care se poate bea]

Pe-o masă-s prigătiti alti pomeni: două-trii farfurii cu găluși și cu plachi* aburind, șerbint; o garafă cu jin împreună cu colac, un ulcior cu colac, vo trii-patru stacană cu colășei, o caldare cu cană legată c-o batistă (în tăti vasli esti, noi-nouți, cîti-oleacă di apă, ca să aibă pi șeia lumi apă).

Icoană mară

Să dă di pomană la un neam o icoană mară cu șărvăt frumos pi dînsa.

Coliva

Pi-o batistă-i un blid* cu colivă di grîu ș-o lingură, li duși-o fimeă odată cu mortu pînă la țintirim; după și-o fost prohodirea la bisărică, fimeia asta, pi drum spri țintirim, dă la lumi cîte-o lingură di colivă.

Blidu, lingura și batista rămîn ca pomană la fimeia cari-o dus ș-o dat colivă.

[Dusul mortului]

Di șelă mai multi ori, di-acasă și pînă la țintirim, mortu să dușă pi năsăli*, di patru ori șăși gropari; alți doi is cu capacu.

Da mai înainte vremi iara obișei să ducă mortu pi sanii; și iarna, și vara.

În ană di la urmă îl ducă pi mort și cu mașina.

[Dusul crucii de la capul mortului și a celor luate de la biserică]

Unuia, cari dușă pînă la țintirim crucea di la capu mortulu, i să dă di pomană prosopu legat di crușă ș-un colac mară.

Tot așa li să dă di pomană, colac și prosop, șelor cari duc înapoi la bisărică sfeșnicu, fanaru, crucea bisărișei, steagu.

Pomenile groparilor

Pintru fiiară gropar esti legat colac mară și batistă cu cîtiva rubli* în locu năsăliilor di undi apucă să ducă, da pi umăr – materii di cămeșă ori chiar cămeșă gata; șelor di la capac, tot așa.

Jămni și pupedzi* pintru bisărică

Într-un lighean, pe-un șărvăt – o jămni mară și trii creștăț* (pupedzi), dușă un om pînă la bisărică „înainte oasilor” și rămîn acolo (jămnea și creșteți), da ligheanu și șărvatu sînt pomana șelui cari le-o dus.

Póduri cu podureli

La fîntîni și răsărușă di drumuri să opresc la *poduri* (pomene pi șărvățal) pisti cari trec mortu și lumea cari pitreși mortu (fără a calca pomana); la podurile estea popa citești *prohodu*, copchiilor li să dau capeiși* drept în mîni ori pusă, zvîrlit, jios.

O fimeia dușă podurelili în desaji, cari-i rămîn îi di pomană, c-o podurel.

[Anunțare pentru săteni despre aflarea mortului la biserică]

Cînd ajiung cu mortu la bisărică și cînd esă di-acolo, clopotariu traji clopotu „di mort”, ca lumea din tăt satu să afli cî-i mortu la bisărică.

[Răsplătire pentru popă și dascăl]

Pi lîngî taxa di-nmormîntari, popi și dascăl'ui li sî dă cîti-o tătușî* (batistî cu lumînari) și șărvăt pi umăr; douî părț din bani și pînea adunatî sî dau popi, a triia parti – dascăl'ui.

[Găina dată de pomană la groapă]

O găinî sî dă di pomanî, pisti groapî, înainti di îngropari, unui sarac ori șelui mai mari pi gropari.

Sărutarea di pi urmî

Înainti de-a acoperi mortu ș-a puni capacu, rudili apropiati sărutî mortu, ori mîna lui, ori numa iconița.

[Iconița ca pomană]

Înainti de-al acoperi pi mort sî e iconița di pi cheptu lui și sî dă di pomanî cuiva din neamuri.

Îngroparea

După și popa însamnî cu hîrlețu, în crușî, groapa, groapî, cu frînghiî anumi, dau drumu săcriiulu în groapî; scot frînghiili; popa strochești cu jin sfințit groapa; ficari din lumea vinitî cu mortu aruncî pisti săcriu o minî di țărni.

O rudî mai apropiatî a mortulu poștești, cu glas tari, lumea la praznic* în cutari loc (di șeli mai multi ori la casa undi-o trăit șel înmormîntat).

Masa di pominiî (praznicu)

Pi multi mesî, pusî de-a lungu una lîngî alta, sînt adusî mîncăruri. Oamini s-așadzî pi scaunili cari-s pusî la mesî. Sî spuni „Tatu nostru”. Lumea mîncî din bîcatili di pi masî. „Di sufletu” șelui mort sî dă și cîti-on pahar di jin (după putințî – și mai multe). La urmî iar sî spuni „Tatu nostru”.

Dacî n-o-ncăput la mesî tătî lumea, pintru-așii ramaș „la gard” sî puni-a doua oarî masî cu-așeleaș bîcati.

[Pomenirea cu praznic după anumite perioade]

Sî fac mesî di pominiî pintru oamini anumi cheamaț din timp (nu pintru oricari-o fost la-nmormîntari său dorești sî viî), groapî – numaidicî; sî fac așă praznișî la trii dzîli di la moarti, la șăpti dzîli, cînd s-o-implinit patrudzăși di dzîli, la jima di an; apoi șăpti ani în ficari an la dzîua cînd o murit ori oliacî mai înainti.

[Îngroparea sinucigașilor]

Șii cari-ș pun capîț dzîlilor, nu sî-ngroapî cu popî; sînt îngropaț la hotar fără prohodiî* biserișeascî.

[Două ziceri despre sinucigași]

Îș pun capăt dzîlilor.

Ș-o făcut sama.

[Credință despre sinucigași]

Așii cari-ș pun capît dzîlilor și fac strigoi și esî noaptea di undi-s îngroapă, îmblî pi drumuri și-i calișesc pi șiî viî pi undi-i întîlnesc.

1960, 7 februarie, s. Drăgănești, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Bontea Mărioara Alexei, vreo 55 de ani; 4 datini funerare:

Păusu*

Ușa di la casa șei marî, undi-i mortu, îi dischisî, da pisti dînsa, cum șadi dischisî, îi pus un podurel* alb, cari și duși cu mortu pîn la groapî; la podurelu ista și dzîși *pausu*.

Desajî cu podureli

Fimeia, cari duși desajî cu podureli odatî cu dusu mortulu, cîșligî la urmî un podurel și desajî îi rămîn ii.

[Găina de pomană, la mort]

La-nmormîntari și dă pisti groapî, di pomanî, o găinî jiî; și dă și-i șiî mortulu di folos, pi șeia lumi.

[La trei zile după înmormîntare]

A triia dzî după și-l îngroapî pi om (copchil, bătrîn, cum n-ar și) vin la mormîntu lui cariva din neamurili mai de-aproapi, di sînji; atămîiadzî* mormîntu, rîdicî* și dau di pomanî, *di sufletu* șelui îngropat.

1960, 7 februarie, s. Drăgănești, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Bontea Zina Petrea, vreo 25 de ani; 3 datini funerare:

Coliva

Coliva-i din grîu șert. Și dă la mort și la prazniși. Cu dzahăr și fași, cu n'edz di nucî; i și fași di-asupra o cruși di dzahar orî di bumboani lungueți. Și fași-amu și din oredz, da mai rar; mai mult îi din grîu.

În loc di colivî, toamna și rîdicî* merî, prasadi, perjî-buni, struguri di poamî.

[Despre ce se bocește]

Boșesc di multi ori: „Cararea pi cari ai mârș plînji după tini; iarba di pi dînsa tu n-ai s-o mai pășăști. Chișioarili tali iarbî verdi n-or mai calca, Mînilî tali s-or hodini, di lucrat n-or mai lucra; cî ta-a-ri mult s-au ostinit!”. Și dispri tăt și-o fost în viața șelui cari-o murit.

Focuri la morminte

În noaptea dinspri Paști, dupa n'edzu noptî, s-aprind focuri la morminti. Duc di-acasî bîcăt di lemn, beți, șiocălăi – li-aprind la cruși.

Eu într-un hîrbușor tămîi și-atămîiadzî mormîntu undi aprind focu.

Eu di-acasî și-o straiști cu păscuț, ouî roși, turtelî și li dau di pomanî la cari vin la focu di la mormînt; așia dzîc: „Badapróstî”; dupa n'edzu noptî dai di pomanî cu „Hristos-u-nvet!” și și răspundi cu „Adivarat-u-nvet! Badapróstî.”.

1960, 28 mai, s. Durlești, r-nul Strășeni, RSS Moldovenească, de la Miron Leon Gheorghe, 56 de ani; medicină populară:

[Îmbolnăvirea de cîrțiță* și lecuirea ei]

Di undi sî e cîrțița?

Di la fimeia-ngreunatî sî e, dacî așeea, din greșalî, s-o ușurat pi mojilî di cîrțițî.

Undi sî fași?

Cîrțița sî fași la copchil pi mîinî orî șî-n alt loc.

Cum sî lecueștî?

Sî e țarnî di la nouî moșunoaî di cîrțițî șî sî puni în scaldătoarea copchilulu...

Ș-apu sî muntuî.

1959, 4 februarie, s. Drăgănești, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Cîrimpei Alexei Ilie, 81 de ani; poveste nuvelistică:

Curnuta și Nevoia

O fost un om sarac. Ș-avé copchiî mult. Da la bătrînețî Dumnedzău i-o mai dat un prunc.

Trebué sî botedzî pruncu, șî nu mai știé pi șini să-l eî di naș. Sî dușî la șela – nu-i boteadzî, sî dușî la șel'lalt – nu-i boteadzî. Dacî iara sarac, șini-l mai бага în samî?!

Șî era sî faci?...

Într-o dzî, cu bățu-n mîinî, sî pornești ca-nspri Cotijăni [aproape de satul povestitorului].

Cum numa urcî primu deal, dă de-o stîinî. Taman erau oili-n strungî, șiobeni – gramadî [toți la-un-loc].

– Da un ti duși, băicăi, așă mîhnit? – îl întrebî unu din șiobeni.

– Vai di pacatili meli... Amu, la bătrînețî, n'i-o făcut [născut] fimeia. Șî m-am pornit în lumi sî găsăsc un om cari-a vre sî șîi naș, sî-n'î botedzî pruncu.

– Da și, în satu n'iatali n-o avut șini-ț creștina pruncu?

– N-o avut, cî-s om sarac,

da la omu sarac,

esti-o vorbî,

niș boî nu trag...

Șî dă sî margî mai diparti, da un șioban mai în vîrstî îi dzîși:

– In stăi n'iata oleacî. Hai cî-ț botidzăm noi pruncu, șî nu mai îmbla pi drumuri.

Tari s-o bucurat ghetu om, da li mai spuni cu dureri:

– Oamini buni, vă mîințan'esc di bun'voințî, numai, sî mă crediț, eu n-am n'icî niși în casî, niși pi lîngî casî. Trăesc mai mult din n'ila Șelui di Sus.

Atunși scutarîu* scoati trii carboavi* șî i li dă:

– Na di la mini carboavili estea!

Șiobanu cari da oili-n strungî îi dă șî el trii. Mai dă șî bașiu* trii carboavi...

Șî sî duc î pi urmî la bisăricî șî creștineadzî pruncu omulu.

Ș-o făcut șiobeni-o cumătrii di s-o n'inunat satu! Scutari-o dăruit la cumătrii o oaî țîgaî, bașiu o dăruit una brumăriî, da șel din strungî – o cîrlanî curnutî.

Pi urmî s-o dus cu tățî la tîrlî ca sî aleagî oili omulu.

Cînd s-o aprochiet acolo, da șeli trii oi dăruiti s-alesăsî sîngurî șî îșîsî într-o marjinî.

Omu șel sarac sî uîțî cu dragosti la șeli trii oi șî dzîși:

– La și sî li duc acasî, dacî n-am niși o pănușî în ogradi?...

Atunși fimeî-sa, cari vinisî șî e, tari bucuroasî, îl sfătuești pi barbat-su:

– E-li, omule, c-om fași noi șeava cu dînsîli. Poati le-om duși la tîrg duminicî ș-om mai fași un ban la casî.

O luat omu oili din urmî șî, înșetișor, hai-hai, hai-hai, o ajiuns acasî.

Șî cînd o ajiuns în prag, ușa sîngurî s-o dischis; ș-o întrat oili tustrelî în casa mai mult goalî a omulu.

Numai Nevoia șîde țanțoșî în capu mesî. Curnuta atunși s-aprochiî di masî șî-i dzîși:

– Tu aișia-n’î șădz, gospodino? Sî eș afarî, cî i-amuș ti fac una cu pămîntu!

Nevoia – cîrc încoași, mîrc încolo, da nu sî dă ișîțî. Curnuta o e întri coarni, sî rîdicî în douî chișioari șî cînd n’i ț-o trîntești în n’ijlocu casî, numai sî cutremurî ferestri! Apoi o mai rîdicî o datî în sus șî-i dzîși:

– Sî ti duși la boer, cî acolô țî-i locu, nu aiși!

Șî n-o avut Nevoia și fași – s-o dus.

Șî dacî i-o scos Nevoia din casî, omu o-nșeput a sî-mbogățî; da boeriu, cu Nevoia-n casî – a sârăși...

1960, 7 august, s. Roșieticii Noi, r-nul Florești, RSS Moldovenească, de la Suvac Vasile Ion, 20 de ani; anecdotă:

Timpul de-afară

Un sărac isteț la minte se-nnămise argat la popa.

De cu sară popa-i dă de grijă:

– Pi la o bîca’ di noapti, dac-a fi sânin, ai sî ti duși la arii, sî gătești di bătut snochî și di grîu; iar de-a fi înourat – la pădure, după nuele.

Șî culcî ii...

Pi la n’edzu nopți popa-l trezăști pi argat și-l trimeti-afară, sî vadî cum îi vremea – di arii or di păduri...

Es-argatu-afarî – ei, undi s’șî ducî el amu, noaptea, dacî ii somn?! Întrî-napoi în casî șî-i spuni popii:

– Părinti,

afară-s nouri printre steli –
niși di grîu, niși di nueli!

Șî s-o culcat la loc...

1959, 23 iulie, s. Drăgănești, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Cîrimpei Alexei Ilie, 81 de ani; snoavă:

Calul țiganului

Într-o dzi di toamnî un om îș strînjé bostanî dintr-un lan di cătri drum.

Iaca treși pi-acolo un țigan. Da țiganu, dacî nu vâdzusî pân atunși bostani, dzîși „Doamni-ajuti” și-întreabî:

– Și strînjî, badéi, în lanu ista?

– Ouî di cal, nu vedzî!?

Patima țiganulu – caii. Da nu-i ave...

– Cum am fași, badei, dzîși el, sî-n’î dai macar un ou?

– Ajiutî-n’î sî-i strîng pi tăț la o gramadî, lîngî hat, și la urmî țî-i aleji unu cari ț-a plășé mai mult.

Lucrează îi păn adunî tăţ bostanî şî, după cum le-a fost înţălejirea, îş aleji ȕiganu un bostan frumos, cari i-o părut mai mari.

– E-he, l-ai ales taman pi Surelu! – dzîşi omu, jiuŕghiindu-sî a rîdi...

– Da cum sî fac, badei, ca sî iasî mîndzu din ou?

– Păi, uite cum: ti duşi undeava la cruşili drumulu pi muchiî di deal, strînjî cîţva tîrtanî* pintru cuibarî, pui acoló bostanu, ti-aşadz di-asupra şî nu ti rîdişi pîn şî crapî ou' sî iasî mîndzu. Da nişi sî nu grăeşti cu şineava cît stai pi ou.

O-nţăles ȕiganu şî ari di făcut, o ajiuns la o răscruşi di drumuri pi-o muchii di deal, ş-o făcut cuibarîu, s-o pus pi bostan şî numai din cînd în cînd făşe cum faşi cloşca: clonc, clonc, clonc.

Iaca treşi pi-acolo boeriu cu trăsura:

– Şi-i cu tini, mai ȕigani? Şi faşi aişi?

– Clonc, cucoani!

– Tu răspundi la-ntrebari, nu-nî cloncăi.

El iar:

– Clonc, cucoani!

Atunşi boeriu – jăp, jăp cu ghişiuşca!

ȕiganu – tot „clonc” şî „clonc”.

Şî cînd l-o răzghit mai tari un şfichi di ghişiuşcî, o sărit ca ars di pi bostan şî c-on chişior l-o clintit din loc, da bostanu – de-a dura la vali! ȕiganu – dupa dînsu! Bostanu-ş e hod* mai mari – ȕiganu nu sî lasî, aliargî! Dă bostanu într-un hop vîrtos şî sî disfaşi-n douî, da taman acolo, în pîrloagî, un culcuş di epurî – sari-on epuroi ş-o e la deal chiar pintri chişioarili ȕiganulu!

– Tîr, tîr, tîr, Surelu teti*! – strîgî ȕiganu.

Tîr, tîr, tîr, nu alearga,
tetea* ordz curat ȕ-a da!

1960, 29 ianuarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Gerasim Gheorghe Ion, 57 de ani; snoavă:

Popa cu iapă cununată

Merjé popa cu matuşca* în căruţî. La căruţî – o iapî bunî!

Sî-ntîlnesc pi drum c-on tînr. Tînraru şela:

– Buna dzîua, părinti!

– Bunî sî-ȕ şîi inima.

Dau mîna, băitanu pupî mîna popi şî dzîşi:

– Părinti, eu tari-aş vre sî mă cununi, sî şiu şî eu în rînd cu lumea.

– Cu şini s-ti cunun?

– Cu şini-a şî, macar şî cu iapa asta, numa sî ştiu c-am primit cununia. Plătesc!

Dac-audi popa di platî, îi dzîşi:

– Costă o mie de lei cununia.

– Plătesc o miî chiar amu! – şî scoati banî.

– Hai cî ti cunun, dzîşi popa şî dishamî iapa, o pune-alăturî di drumet.

– Cum ti cheamî, fiule?

– Costache.

Îl aşadzî lîngî iapî şî-i poartî-mprejiuru căruţî, cîntîndu-li:

– Sî cununî robu lui Dumnezău Costache cu roaba lui Dumnezău Roaiba!

Păn în trii ori i-o purtat.

– Să vă fie de bine!

Tînăru Costache o dat miea ș-o pupat mîna popi:

– Mîntămăsc, părinti!

Sî suî Costache calari șî – la drum! Popa-l strigî:

– Da la și-nî ei iapa, Costache?

– Asta nu-i iapa matali, părinti,
da-i fimeea me,
c-am primit cununî cu e!

(Da iapa șeia fășe dzășî mii.)

– Măi Costache, iapa fași multi mii.

– Poa' sî faci multi mii că-i șî frumoasî!

Preuteasa-i dzîși popi;

– Ei, vedz și-ai făcut?!

– Ghini c-am dishamat-o macar, c-am avut sî „cunun” șî căruța. De-amu-i șide sîngurî-n căruțî, cî eu am sî trag la hloabi*.

G L O S A R

atămîiadzî – afumă cu tămîie (*atămîiadzî mormîntu*).

balabuștî – turtișoare de ritual (*di-Andrii. Fetili di măritat fac balabuștî*).

bașiu – cioban care pregătește la stîna brînză și urda (*dă și bașiu trii carboavi*).

blid – farfurie, strachină (*un blid cu colivî di grîu*).

budăeș – vas în care se bate/alege untul (*Fimeili [...] dăruî [...] budăeș, rădzătoarî, șiaunel*).

capeiși – monede rusești și sovietice (*copchiilor li sî dau capeiși*).

carboavî – monede vechi de argint (*Părințî feti da băetulu o sutî di carboavi; scoati trii carboavi*).

cîrtiță – bubă (*Îmbolnăvirea de cîrtiță și lecuirea ei*).

cofi – dimensiuni a cîte vreo 630 cm (*din șinșî în șinșî cof*).

creștefi – pînicele în chip de hulub; pupăză (*o jămni mari și trii creștêfi*).

dimirlîi – aici, măsură pentru vreo 16 kg de cereale (*lua o dimirlîi, [cît] un pud, di pîni vamî*).

drușci, druști – domnișoare de onoare la nuntă (*O drușci de-a n'iresî; Pi [...] fetili cu cari-o prietenit le însamnî ca [...] druști cu bucheti*).

fanari – felinar bisericesc (*un fanari cu candilî*).

fructovnișî – fructieră [?] cu picior (*o fructovnișî cu turtișoari și bumboani*).

ghirlant – vâl de mireasă (*o gătesc ca pe-o n'ireasî, cu ghirlant și coroanî, cu inel*).

hloabi – prăjinile căruței, între care se înhamă calul; hulube (*eu am sî trag la hloabi*).

hod – avînt, viteză (*Bostanu-ș e hod mai mari*).

ițari – aici, dispozitiv de lemn care ajută la mișcarea ițelor în stative (*sî-ncalicî fetili pi ițari [...] și esî afarî chiuind*).

îvălește (urzeala) – înfășură pe sulul războiului de țesut (*Cînd se-nvălește urdzala*).

jămnea – pîne rituală împletită avînd formă dreptunghiulară (*nu eu din masî pîn și nu sî taî jămnea*).

jîal – țesătură de lînă, șal (*da feti o-mbroboditoari, tuflî, jîal, șerșei*).

marcoteț – vas conic de lut cu fund mic și larg la gură (*Fimeili aduc și dăruî tineriî [femei] străchini, ulșioari pintru lapti, marcoteț*).

matușca – preoteasa (*Merjé popa cu matușca în căruțî*).

năsăliî – targă pentru dusul sicriului cu mort (*mortu sî dușî pi năsăliî*).

palamarî – paznic și îngrijitor de biserică (*Unu di-acolo (palamarî, clopotarî [...]) sunî a mort cu clopotu [...] mic*).

pausu – podurelul de pe ușa deschisă unde se află mortul (*la podurelu ista sî dzîșî pausu*).

plachîi – pilaf dulce din păsat sau orez (*farfurii cu gălușî și cu plachîi*).

podurel – colăcel învelit în șervet (*un podurel alb, cari sî duși cu mortu pîn la groapî*).

praznic – masă de pomenire a unui decedat (*poștești, cu glas tarî, lumea la praznic*).

pristol – masă în mijlocul altarului (*undi-i pristolu [...] o fost bisăricî – di lemn*).

prohod, prohodirî – serviciu preoțesc de înmormîntare (*Sî fași prohodu mortulu; sînt îngropaț la hotar fărî prohodirî*).

pupedzî – pînicele în formă de pasăre (*pupedzî pintru bisericî*).

rîdicî – înalță de la pămînt sau de pe masă de cîteva ori, odată cu anume slujire a preotului, ceea ce se va dăruî pentru mort (*rîdicî și dau di pomanî; toamna sî rîdicî merî, prasadi, perjî-buni, struguri di poamî*).

rostarî – speteaza de rostuire a ițelor în stative (*sî-ncalicî fetili pi [...] rostarî și esi afarî chiuind*).

rubli – bancnote rusești (*batistî cu cîtiva rubli*).

scutarîu – cioban cu funcție principală în gospodărirea stîinii (*scutarîu scoati trii carboavi și i li dă*).

sfeșnic – suport pentru lumînări, al bisericii (*eu di-acolo un sfeșnic, un fanarî cu candilî, un steag ș-o cruși*).

stopcî – pahar pentru 100 g (de rachiu și alte lichide) (*ascundi oglindî, cheptini [...], criion, stopcî, farfișî, merjelî*).

șchelî – schele (*mă suem pi șchelî cu bolohanu di chiatrî-n brațî*).

tătușîi – prosop cu lumînare pentru oficianții bisericii (*popîi și dască' lui li sî dă cîti-o tătușîi*).

tetea, tetî – tata, tatei (*Surelu teti! – strîgî fîganu. – Tîr, tîr, tîr, nu alearga, / tetea ordz curat ț-a da!*).

tîrtan – plantă cu bogată ramificație sferică a tulpinii (*strînjî cîțva tîrtanî pintru cuibarî*).

urueșî – urieșii (*Și oaminî o și fost și urueșî șîa?*).

vornișei – flăcăi de onoare la nuntă (*vornișei di la n'irî și di la n'ireasî; Pi băețî [...] cu cari-o prietenit îi însamnî ca vornișei*).